

Toespraak gedeputeerde Jeffrey H.C. Levenstone

Bonaire Economic Forum

20 april 2009, Plaza Resort Bonaire

“ Challenging the future”

Excellenties, dames en heren,

Eind jaren negentig is een mooi boek verschenen van een milieuonderzoeker die inmiddels gestorven is, Wouter Biesiot. 'Fragmenten voor een droom' heet dat boekje. Hij overleed aan kanker en in het voorwoord schrijven zijn medewerkers dat hij zeer sterk onder de indruk was van de gedachte van Herman Daily. Een econoom uit de Verenigde Staten die de economie ook beschrijft als een kanker in de samenleving, die van binnenuit de samenleving zodanig aantast dat zij niet duurzaam wordt.

Dat is een constatering. Dat moet en kun je veranderen door scenario's uit te werken en daaruit een keuze te doen. En in dat boekje beschrijft Biesiot een aantal scenario's, een rood, een paars en een groen scenario. Hij gaat daarbij uit van verschillende veronderstellingen met betrekking tot de verhoging van het consumptieniveau van mensen met name in de westerse samenleving.

Hij gaat in op de consequenties daarvan en datgene wat moet gebeuren om te voorkomen dat inderdaad de economie een kanker blijkt te zijn die de duurzaamheid werkelijk definitief aantast. Er is, schrijft Biesiot, nog enige respijt tijd, we hebben nog steeds de gelegenheid om de trend te keren. Maar dat zal dan wel snel moeten gebeuren want als we nu beslissingen nemen om die trend te keren, werken ze ook pas op termijn uit. De responsietijd, de tijd die gemoeid is met het verwezenlijken van datgene wat we nu zouden willen gaan veranderen, is ook lang en je moet voorkomen dat deze langer wordt dan de respijttijd die ons nog is gegund.

Dames en heren,

In mijn bijdrage vandaag zal ik allereerst iets zeggen over de afwegingen die een rol spelen bij duurzame ontwikkeling. Daarna wil ik ingaan op het belang van creativiteit en samenwerking bij het oplossen van duurzame vraagstukken. Tot slot zal ik mijn blik richten op de ontwikkeling en toekomst van ons Bonaire.

Maar eerst iets over het feit dat duurzaam en niet-duurzaam vaak niet ver van elkaar verwijderd zijn. Laat me een voorbeeld geven.

In de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw had Nederland een intensieve ontwikkelingsrelatie met Indonesië. Op het platteland van West-Java bouwden Delftse ingenieurs verschillende typen waterzuiveringsinstallaties. Bij nader inzien functioneerden deze installaties niet goed. Waarom niet?

Het aluminiumsulfaat dat nodig is voor de zuivering bracht op de lokale markt veel geld op. Dus in plaats van het geleverde spul in de zuivering te gebruiken, verkocht de lokale operator het aan de inwoners van het dorp.

Je zou kunnen zeggen: *It's the economy my brother.*

De installatie was ook niet 24 uur per dag in bedrijf. Geen enkele procesoperator wilde in de nachtelijke uren aanwezig zijn, want 's nachts komen de boze geesten.

Je zou kunnen zeggen: *It's the people my brother.*

Tenslotte werkten de pompen die nodig waren om het water uit de rivier naar de zuivering te pompen niet. De ingenieurs hadden onvoldoende rekening gehouden met het gegeven dat de natuurlijke hoeveelheid slib in de rivier varieert als gevolg van de hevige regenval.

Je zou kunnen zeggen: *It's the planet my brother.*

Vandaag de dag is er onrust over de eindigende olievoorraden. Over de gevaren van kernenergie. Over gaskranen die worden dichtgedraaid. En het begrip 'duurzame ontwikkeling' is gemeengoed geworden. Maar dat begrip is pas ontstaan in het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw. En het werd maar echt bekend bij het ruime publiek in 1987, na publicatie van het ophefmakende rapport *Our common future*, rapport van de VN-Wereldcommissie voor Milieu en Ontwikkeling. Die commissie werd voorgezeten door de toenmalige Noorse premier Brundtland. Vandaar dat men meestal spreekt over het Brundtlandrapport.

Ik wil hier niet te veel uitweiden over de definitie van 'duurzame ontwikkeling' die in dit rapport werd geformuleerd. En ook niet over de vele interpretaties en parafraseringen van de oorspronkelijke definitie. Liever verwijs ik naar een omschrijving van een leerling van een VMBO school in Rotterdam. Ze drukt heel kernachtig uit waarover het precies gaat: 'duurzame ontwikkeling is een maatschappelijke ontwikkeling waarbij er voor iedereen genoeg is, hier en elders, vandaag en morgen.' Het is dus veel meer dan alleen milieubescherming. Ook de Zuid-Afrikaanse vertaling, 'volhoudbare ontwikkeling', beschrijft treffend waarover het gaat: een maatschappelijke ontwikkeling die nog een hele tijd – generaties lang- vol te houden is.

Het is duidelijk dat onze huidige samenleving volgens die definitie veel meer kan en moet doen. Het Brundtlandrapport verwijst onder andere naar wereldwijde milieuproblemen als de zure regen, de opwarming van de aarde en de afvalproblematiek. De belangrijkste conclusie van het rapport was dit. De belangrijkste milieuproblemen in de wereld zijn het gevolg van de niet-duurzame consumptie en productie in het rijke Noorden, dat teert op de grondstoffen in het arme Zuiden. Maatschappelijke ontwikkeling is pas duurzaam als productie en consumptie de grondstoffen niet uitputten. Als ze de leefomgeving niet vervuult. En als ze rekening houdt met sociale en economische aspecten. Vaak zitten economische, sociaalculturele en ecologische aspecten onderling sterk verweven. Het komt erop aan daar een evenwicht te vinden, vanuit een solidariteit tussen de generaties van vandaag en die van morgen.

Met trots stel ik hierbij, dat mijn Bonaire veel eerder dan dit het geval was in de Europese Unie op een duurzame wijze met haar ontwikkeling bezig was. Bewust of onbewust. Het eilandgebied Bonaire heeft in ieder geval met de bekrachtiging van Rapport Pourier en het document "Groeï met behoud van natuur en cultuur", een bewuste stap gemaakt om verder te gaan met de ingezette duurzame ontwikkeling.

Maar ook wij realiseren ons dat duurzame ontwikkeling niet met een vingerknip is te realiseren. De verwevenheid van verschillende aspecten maakt dat duurzaamheidsvraagstukken meestal zeer complex zijn. Kijken we even naar het klassieke voorbeeld: de opwarming van de aarde. Er is de complexe wetenschappelijke verklaring van het fenomeen. En het feit dat het erg moeilijk is voorspellingen te maken over de impact op zeestromingen, woestijnvorming en de daaruit voortvloeiende problemen, zoals de migratie van grote bevolkingsgroepen.

Duurzame ontwikkeling vraagt dan ook ondubbelzinnig andere visies. Brede denkwijzen. Nieuwe technologieën. Als wij de ambitie hebben om een antwoord te vinden op duurzaamheidsvraagstukken, dan zullen wij jonge mensen moeten uitrusten met de nodige kennis, vaardigheden en attitudes.

We zullen meer nadruk moeten leggen op leren omgaan met complexiteit. Op alles in samenhang leren zien. Op creatief denken. Op leren omgaan met onzekerheden, en het leren inschatten van risico's.

Duurzame oplossingen komen niet vanzelf tot stand. Oplossingen die op papier duurzaam lijken, kunnen - onbedoeld - in de praktijk niet-duurzame gevolgen hebben.

Om dit zoveel mogelijk te voorkomen, is het van belang op voorhand een drietal vragen na te lopen:

1. Welke waarden zijn voor mij belangrijk?
2. Welke gevolgen heeft mijn handelen voor people, nature en profit?
3. Welke gevolgen heeft mijn handelen op de langere termijn?

Wat betreft de eerste vraag over waarden en idealen denk ik dat wij het snel eens zijn over welke waarden ons dierbaar zijn en beschermd dienen te worden. Welke waarden met andere woorden duurzaam zijn. Respectvol omgaan met mens, dier en milieu. Maar ik denk ook aan het creëren van een veilige, schone en mooie leefomgeving waar welvaart en welzijn hand in hand gaan en waar solidariteit en eigen verantwoordelijkheid in balans zijn.

De volgende afweging die naast het toetsen aan kernwaarden dient te worden gemaakt, gaat om het vormen van een beeld van alle aspecten van duurzaamheid. Wat zijn de economische en sociale gevolgen van mijn handelen? Wat betekent het voor het natuurlijke evenwicht op Bonaire? Treffend in dit kader is de discussie over biobrandstof. Biobrandstof leek zo'n goed alternatief om onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen. Het leek zo'n goed middel in onze strijd tegen de uitstoot van broeikasgassen.

Maar nu blijkt dat het kweken van de grondstoffen voor biobrandstoffen ten koste gaat van het oerwoud.

Maar nu blijkt dat de teelt van gewassen voor biobrandstof enorm veel water kost.

Maar nu blijkt dat de energiezekerheid ten koste gaat van voedselzekerheid..

De beoordeling over het duurzaamheidsgehalte van de eerste generatie biobrandstoffen lijkt kortom negatief uit te vallen. [opm. Bonaire]

Deze constatering brengt mij bij de laatste vraag die dient te worden meegewogen voordat een oplossing het stempel 'duurzaam' kan krijgen: zijn de gevolgen van mijn handelen op langere termijn te overzien? En hoe toekomstbestendig is de gekozen maatregel? Dit aspect speelt prominent bij de afwegingen die wij hier op Bonaire moeten wanneer het gaat om onze toekomstige ontwikkeling. Maar hoe ver kijken we vooruit? 20 jaar? 50 jaar? 100 jaar? Dit is een wezenlijke vraag, want aan iedere beslissing hangt vanzelfsprekend een ander prijskaartje.

Dames en heren,

Ik kom tot een afronding. "Laten wij samen de toekomst uitdagen" moet het motto zijn van vandaag. Ook voor u ligt er een grote uitdaging. Om de dag van vandaag al uw creativiteit aan te boren. Om stevige vragen te stellen, om op een positieve wijze het gesprek aan te gaan en ook om verbindingen te leggen. Verbindingen die kunnen leiden tot duurzame oplossingen voor een fantastisch toekomst voor onze "beloved" Bonaire.

Ik dank u.